ECLI:LV:AT:2022:1229.A420212219.16.S
Lieta Nr. A420212219, SKA-513/2022
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2022.gada 29.decembrī

Tiesa šādā sastāvā: senatori Valters Poķis, Diāna Makarova, Līvija Slica

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. A/ tiktu izsniegts sertifikāts detektīvdarbības veikšanai, sakarā ar Valsts drošības dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 31.augusta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. A/ vērsās Valsts policijas licencēšanas komisijā (turpmāk – sertifikācijas komisija) ar lūgumu izsniegt detektīva sertifikātu. 2019.gada 15.martā sertifikācijas komisija pieņēma un 2019.gada 10.maijā Valsts policijas priekšnieks atstāja spēkā lēmumu, ar ko atteikts pieteicējam izsniegt sertifikātu detektīvdarbības veikšanai, jo attiecībā uz pieteicēju pastāv Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punktā noteiktais sertifikāta izsniegšanas ierobežojums.

Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru viņam sertifikāts tiktu izsniegts.

[2] Administratīvā apgabaltiesa ar spriedumu daļēji apmierināja pieteicēja pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, atceļot Valsts policijas priekšnieka lēmumu un uzdodot iestādei atkārtoti izskatīt pieteicēja iesniegumu.

Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem apsvērumiem.

[2.1] Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkts satur ģenerālklauzulu, kuru Valsts policija, balstoties uz Valsts drošības dienesta sniegto informāciju, nav piepildījusi ar saturu un to konkretizējusi. Ministru kabineta 2013.gada 27.augusta noteikumu Nr. 633 „Detektīvdarbības licencēšanas un sertifikācijas noteikumi" (turpmāk – noteikumi Nr. 633) 30. un 31.punkts paredz, ka sertifikācijas komisija pati veic pārbaudi, tajā skaitā pārbaudot drošības iestādes rīcībā esošo informāciju, vai uz fizisko personu neattiecas Detektīvdarbības likumā noteiktie sertifikāta izsniegšanas ierobežojumi. Turklāt Valsts drošības dienests nav aizliedzis pieteicējam izsniegt sertifikātu, tikai atzinis to par nelietderīgu.

Arī augstāka iestāde nav pēc būtības izskatījusi pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumu. Valsts policija nav darījusi visu nepieciešamo, lai noskaidrotu, vai objektīvi pastāv tādi apstākļi, kas apliecina, ka pieteicēja darbība ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu likumīgajām interesēm, un jāatsaka sertifikāta izsniegšana. Pārsūdzētais lēmums neatbilst Administratīvā procesa likuma 67.panta otrās daļas 5. un 6.punktā noteiktajām prasībām. Tāpat Valsts policijai bija jāuzklausa pieteicējs, jo obligātais administratīvais akts izdodams pēc visu tiesisko apstākļu pārbaudes.

[2.2] Valsts drošības dienests informēja pieteicēju par šādiem apstākļiem: 1) iegūtā informācija norāda uz pieteicēja saistību ar kāda uzņēmēja īstenotu pievienotās vērtības nodokļa krāpšanu, par ko informāciju jau pēc dienesta atzinuma sniegšanas izplatījuši arī plašsaziņas līdzekļi; 2) iegūtā informācija liecina par pieteicēja pieļautu normatīvo aktu, kas regulē informācijas aizsardzības prasības, pārkāpumu. No šīs informācijas nav viennozīmīgi izdarāms secinājums, ka pieteicēja darbība ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu likumiskajām interesēm.

Vērtējot pirmo Valsts drošības dienesta norādīto apstākli, konstatējams, ka pieteicējs patiešām pazīst grāmatvedi /pers. B/. Taču tas vien, ka pieteicējs ir pazīstams ar kādu personu, pret kuru ierosināts kriminālprocess, nevarētu būt par pamatu, lai secinātu, ka pieteicēja darbība ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu likumīgajām interesēm. Kopš konstatētajiem faktiem ir pagājuši septiņi gadi, pieteicējs nav ieguvis nekādu statusu krimināllietā, tomēr Valsts drošības dienests norāda šos faktus kā pamatu saviem secinājumiem. Savukārt otrs Valsts drošības dienesta norādītais apstāklis, ka dienesta iegūtā informācija liecina par pieteicēja pieļautu normatīvo aktu, kas regulē informācijas aizsardzības prasības, pārkāpumu, ir pārāk vispārīgs, lai pieteicējam būtu skaidrs pārsūdzētā administratīvā akta pamatojums un lai pieteicējs varētu aizstāvēt savas tiesības.

Pieteicējam līdz dienesta attiecību izbeigšanai bija Satversmes aizsardzības biroja izsniegta pielaide valsts noslēpuma objektiem. Tāpat ir ņemams vērā, ka pieteicējs pēc detektīvdarbības sertifikāta atteikuma ir pieņemts darbā Ventspils brīvostas pārvaldē, kas ir kritiskā infrastruktūra, ko uzrauga Valsts drošības dienests. Ir saskatāmas pretrunas apstākļi, ka Valsts drošības dienests nav saskatījis šķēršļus pieteicējam ieņemt šo amatu.

[2.3] Valsts drošības iestāde nevar atsaukties uz valsts drošības interesēm tādā mērā, lai vispār liegtu privātpersonai tiesības uz taisnīgu tiesu. Šīs tiesības nav absolūtas un, lemjot par piekļuves valsts noslēpumam piešķiršanu, primārā ir valsts drošības interešu apdraudējuma novēršana, taču, ciktāl valsts intereses to pieļauj, persona par šiem apstākļiem ir informējama. Tāpat arī pēc lēmuma pieņemšanas personai ir tiesības saņemt informāciju par lēmuma pamatā esošajiem apstākļiem. Personas tiesības tikt uzklausītai ir nodrošināmas tādā apjomā, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz taisnīgu tiesu. Turklāt izskatāmajā gadījumā netiek vērtēta pieteicēja piemērotība pieejai valsts noslēpumam, bet detektīvdarbības sertifikāta iegūšana.

Izskatāmajā lietā Valsts drošības dienests pat neatsaucas uz valsts drošības aizsardzības interesēm, bet norāda, ka pieprasītā informācija nav darāma zināma plašākam personu lokam, ņemot vērā pieprasītās informācijas iegūšanas veidu, izmantotās metodes un citus apstākļus. Valsts drošības dienesta ieskatā informācijas atklāšana pieteicējam vai tā pārstāvim var radīt aizskārumu Valsts drošības dienestam un tā informācijas avotiem.

[2.4] Valsts drošības dienesta pārstāvis nepamatoti atsaucas tikai uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2017.gada 19.septembra spriedumu lietā *Regner* pieteikumā pret Čehiju, iesnieguma Nr. 35289/11 (turpmāk – lieta *Regner pret Čehiju*) paustajām atziņām, neņemot vērā visu Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi šajā jautājumā. Turklāt minētajā spriedumā paustās atziņas Valsts drošības dienests piemēro atrauti no konteksta, jo minētajā lietā citstarp persona tika saukta pie krimināltiesiskās atbildības.

Šajā lietā tiek apgalvots, ka pieteicēja darbība ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu likumīgajām interesēm, tomēr netiek paskaidrots, kāda pieteicēja darbība ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu interesēm, kā arī netiek dota iespēja pieteicējam sniegt savus paskaidrojumus un argumentus. Nezinot valsts drošības iestādes rīcībā esošo ziņu saturu, lēmuma pieņēmējam – Valsts policijai – nebija iespējas pārliecināties, vai reāli pastāv sertifikāta izsniegšanas atteikuma pamats, savukārt pieteicējam nebija nekādu aizsargmehānismu savu interešu aizstāvībai. Tādējādi pieteicēja neuzklausīšana un Valsts drošības dienesta informācijas nepārbaudīšana veido procesuālā taisnīguma principa pārkāpumu.

[2.5] Apstāklis, ka ar Valsts drošības dienesta informāciju varēja iepazīties tiesa, nav pietiekams, lai atzītu, ka nav pārkāptas pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu. Lai arī administratīvajā procesā pastāv objektīvās izmeklēšanas princips, tiesa nevar pieteicēja vietā sniegt paskaidrojumus, celt iebildumus vai atspēkot iestāžu sniegto informāciju.

Visi pārējie Detektīvdarbības likuma 6.panta otrajā daļā ietvertie ierobežojumi, kas liedz veikt detektīvdarbību, ir pārbaudāmi, jo tos fiksē dokumentāri, par tiem ir iespējams pārliecināties, izvērtējot attiecīgos pierādījumus, kuros šīs ziņas ir fiksētas. Valsts drošības dienestam ir vismaz jānorāda, kāda personas darbība ir atteikuma pamatā.

[3] Valsts drošības dienests par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, kurā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[3.1] Valsts policija ir kompetentā iestāde, kuras izveidotai sertifikācijas komisijai ir pienākums pārbaudīt, vai uz personu neattiecas Detektīvdarbības likumā paredzētie ierobežojumi sertifikāta izsniegšanai. Šāda informācija par personas darbību var būt kā pašas Valsts policijas, tā arī citas iestādes rīcībā. Sertifikācijas komisijai, konstatējot (no Valsts drošības dienesta vēstules) ierobežojumu personai saņemt sertifikātu, jāpieņem lēmums par sertifikāta izsniegšanas atteikumu. Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkta saturs un tajā izmantotais formulējums, kā arī noteikumi Nr. 633 neprasa sertifikācijas komisijai vēlreiz pārvērtēt citas kompetentās iestādes izdarītos secinājumus. Turklāt atsevišķos gadījumos tas var radīt neattaisnojamu Valsts drošības dienesta kompetences aizskārumu.

Nav šaubu, ka sertifikācijas komisija, iegūstot ziņas par faktiem un notikumiem, tās var vērtēt un izdarīt secinājumus par to ietekmi uz valsts, sabiedrības vai personu likumīgajām interesēm. Tomēr saistībā ar informāciju, kas ir, piemēram, valsts drošības iestādes rīcībā, sertifikācijas komisijai būtu jāizmanto jau izdarītie secinājumi. Turklāt valsts drošības iestāžu informācija, kas bijusi par pamatu noteiktu secinājumu izdarīšanai, pilnā apmērā nav pieejama sertifikācijas komisijai.

Arī citos normatīvajos aktos valsts drošības iestādes identificētas kā iestādes, kuras var dot novērtējumu personas darbības ietekmei uz sabiedrības kārtības un drošības interesēm.

[3.2] Tiesa spriedumā nav norādījusi pamatotus argumentus, kādēļ tiesību uz taisnīgu tiesu izvērtēšanā nav piemērotas jaunākās Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņas par to, kā šāds novērtējums būtu veicams.

Apgabaltiesa kā pamatu lietā *Regner pret Čehiju* pausto atziņu neizmantošanai pieteicēja ierobežoto tiesību uz taisnīgu tiesu izvērtēšanā norādījusi uz lietas faktisko apstākļu atšķirībām, taču apgabaltiesai bija jāizvērtē, vai un kādēļ izskatāmajā lietā ir piemērojams lietā *Regner pret Čehiju* izklāstītais veids, kā pārbaudīt, vai personas tiesības uz taisnīgu tiesu ir vai nav nesamērīgi aizskartas, tai liedzot iespēju pilnībā iepazīties ar attiecībā uz to pieņemta nelabvēlīga lēmuma pamatojumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē atzīts, ka citstarp tiesai, kas izskata lietu, būtu jāizvērtē, vai personas tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārums ir atbilstoši līdzsvaroti ar citām procedūrām. No apgabaltiesas sprieduma nav saprotams, vai un kā šāds novērtējums ir veikts. Tāpat apgabaltiesa nav vērtējusi alternatīvus pieteicēja tiesību aizsardzības mehānismus.

[3.3] Apgabaltiesa spriedumā nav norādījusi, vai un kādēļ Valsts drošības dienesta vēstulē ietvertais kopsavilkums (informācijas daļa, kas pieteicējam atklāta) nav bijis pietiekams, lai pieteicējam nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu vismaz minimālā pieļaujamā apmērā. Apgabaltiesa ir sniegusi vērtējumu pieteicēja norādītajiem argumentiem un apsvērumiem par Valsts drošības dienesta sagatavotajā kopsavilkumā norādīto pamatojumu detektīvdarbības sertifikāta neizsniegšanai. Taču apgabaltiesa nekādā veidā nav konstatējusi, ka pieteicēja iespējas izteikties par šiem faktiem ir būtiski ietekmējis veids vai apjoms, kādā pieteicējam šī pamatojuma daļa ir darīta zināma.

Apgabaltiesa spriedumā nav ietvērusi vērtējumu vai secinājumu par to, vai Valsts drošības dienesta argumentētā nepieciešamība informācijas aizsargāšanai un iespējamība pieteicējam norādīt tikai sagatavotu pieņemtā lēmuma pamatojuma kopsavilkumu ir pamatota. Minētā rīcība ir pretēja arī Augstākās tiesas nesenajai praksei lietās, kurās iesniedzējam netiek darīts zināms attiecībā uz to pieņemtā lēmuma pamatojums pilnā apjomā.

[4] Valsts policija piekrīt kasācijas sūdzībā paustajam un pievienojas Valsts drošības dienesta argumentiem pilnā apjomā.

[5] Pieteicējs Valsts drošības dienesta kasācijas sūdzību uzskata par nepamatotu, savukārt apgabaltiesas spriedumu par pilnībā pareizu un tiesisku. Pieteicējs norāda šādus argumentus.

[5.1] Nav pamatots kasācijas sūdzības arguments par Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkta piemērošanu saistībā ar sertifikācijas komisijas kompetenci vērtēt informāciju. Interpretējot Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punktu, tiesības izvērtēt kandidātu atbilstību detektīvdarbības sertifikāta iegūšanai atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai un deleģējumam ir tikai sertifikācijas komisijai un tikai tā var veikt vispusīgu un pilnīgu lietas apstākļu novērtējumu pēc visas nepieciešamās informācijas saņemšanas.

[5.2] Apgabaltiesa pamatoti konstatēja, ka Valsts policija ir pieļāvusi vairākus nozīmīgus procesuālos pārkāpumus, kas ietekmēja pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu. Valsts policija nevērtēja to, vai ziņas par pieteicēju, kas ir Valsts drošības dienesta rīcībā, ir atzīstamas par tādām, kas liedz pieteicējam izsniegt sertifikātu. Par minēto var pārliecināties no Valsts drošības dienesta vēstules Valsts policijai, kurā norādīts, ka Valsts drošības dienests uzskata par lietderīgu atteikt sertifikāta izsniegšanu pieteicējam.

Valsts drošības dienests arī kasācijas sūdzībā norāda, ka tā rīcībā esošo ziņu saturs lēmuma pieņemšanas procesā nav izpaužams ne pat vismazākajā apmērā pašam lēmuma pieņēmējam – Valsts policijai –, ne pieteicējam, tāpat arī nav nepieciešams veikt pieteicēja uzklausīšanu un administratīvais akts var nesaturēt tādas būtiskas sastāvdaļas kā faktu izklāstu un pamatojumu. Šāda pieeja nav pamatota.

[5.3] Ir nepamatota Valsts drošības dienesta norāde, ka apgabaltiesa nav pietiekami izvērtējusi pieteicēja tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojuma pamatojumu un samērīgumu. Tiesa nepārprotami ir norādījusi, ka pieteicējam nav cita veida, kā aizsargāt savas tiesības, un aizliegums pieteicējam, kaut vai kopsavilkuma veidā iepazīties ar pret viņu vērsto informāciju, ir nesamērīgi ierobežojusi pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu.

Valsts drošības dienests nesniedza informāciju pat par laika periodu, kurā ir veiktas darbības, kas saistāmas ar pieteicēja pārkāpumiem. Līdz ar to pat netika vērtēts, vai nepastāv laika ierobežojums Valsts drošības dienesta rīcībā esošo ziņu negatīvajai ietekmei, jo pat noziedzīgiem nodarījumiem iestājas noilgums, savukārt uz personām, kuras nav likumā noteiktajā kārtībā sauktas pie atbildības, attiecas nevainīguma prezumpcija.

Motīvu daļa

[6] Lietā ir strīds par Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkta interpretāciju.

Tāpat procesuālā aspektā strīds ir par pieteicēja tiesībām iepazīties ar lēmuma pamatojumu (informāciju, kas noteic lēmuma saturu).

[7] Senāts vispirms apskatīs kasācijas sūdzības argumentus saistībā ar pieteicēja tiesībām uz taisnīgu tiesu (tiesībām iepazīties ar Valsts drošības dienesta rīcībā esošo informāciju, kas ir par pamatu atteikumam izsniegt sertifikātu).

Lietā nav strīda, ka sertifikācijas komisija neiepazinās ar Valsts drošības dienesta informāciju un arī to secīgi neietvēra administratīvajā aktā, bet lēmumu pamatoja ar faktu, ka ir saņemta informācija no Valsts drošības dienesta, ka tā rīcībā ir informācija, kas liedz izsniegt sertifikātu. Valsts drošības dienests savukārt atklāja tikai daļu no informācijas (apkopojuma veidā) pieteicējam tikai apelācijas instances tiesā.

Apgabaltiesa atzina, ka informācijas ierobežošana administratīvā akta izdošanas procesā nebija pamatota, jo kopsavilkumā esošajai informācijai nav valsts noslēpuma statusa. Daļa no informācijas jau pirms lēmuma pieņemšanas bija publiskota, kas izslēdz šādas informācijas aizsardzības nepieciešamību. Apgabaltiesa atzina par procesuālu kļūdu arī to, ka sertifikācijas komisija neiepazinās ar informāciju, kas ir par pamatu administratīvā akta izdošanai, un bez jebkādiem apsvērumiem apstiprināja Valsts drošības dienesta ieteikumu par to, ka sertifikāts nav izsniedzams.

[8] Tiesības zināt atteikuma pamatojumu ir tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa. Tās nodrošina personai iespēju iebilst pret otras puses izteiktajiem argumentiem. Tādējādi šādas tiesības nodrošina taisnīgu līdzsvaru starp lietas dalībniekiem (taisnīguma procesuālais aspekts).

Tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzību garantē Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pants. Šīs tiesības ir vienas no būtiskākajām pamattiesībām, jo no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzība.

Tiesību īstenošana ir jāaplūko kontekstā ar to, kādu tiesību veidu tiesas procesā vēlas aizsargāt privātpersona (pastāv zināma atšķirība starp krimināltiesību un civiltiesību jomu).

Šīs lietas ietvaros strīds ir par pieteicēja tiesībām veikt noteikta veida uzņēmējdarbību (sertifikāts detektīvdarbībai). Šāda veida prasījums Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas izpratnē ir vērtējams kā civiltiesiska rakstura strīds, kas saistāms ar personas tiesībām veikt uzņēmējdarbību (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 19.septembra spriedums lietā „Regner pret Čehiju", iesnieguma Nr. 35289/11, 106.punkts*).

Jānorāda, ka arī civiltiesiska (administratīvā) rakstura strīda gadījumā personai ir tiesības uz efektīvu tiesas aizsardzību, tostarp uz „taisnīgu līdzsvaru" starp pusēm, kas ietver to, ka katram no lietas dalībniekiem tiek dota iespēja izteikt savu viedokli, tostarp atspēkot pretējās puses izvirzītos argumentus. Tas principā nozīmē iespēju lietas dalībniekam zināt visus iesniegtos pierādījumus vai apsvērumus, kas iesniegti tiesai nolēmuma pieņemšanai (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1997.gada 24.novembra spriedums lietā „Werner pret Austriju", iesnieguma Nr. 21835/93, 63.punkts*).

Senāts arī vērš uzmanību, ka šāda veida atziņas ir attiecināmas arī uz lietām, kurās izmanto klasificēta rakstura informāciju (piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 6.jūlija spriedums lietā „Užukauskas pret Lietuvu", iesnieguma Nr. 16965/04, 45.punkts*). Tādēļ Valsts drošības dienesta norādītais apstāklis, ka informācija satur klasificēta rakstura informāciju, pats par sevi nav apstāklis, kas norāda, ka tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt ierobežotas (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1996.gada 15.novembra spriedums lietā „Chahak pret Apvienoto Karalisti", iesnieguma Nr. 22414/93, 131.punkts*).

Vienlaicīgi tiesības uz „taisnīgu procesuālu līdzsvaru tiesā" nav absolūtas. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atsevišķās lietās ir piešķirusi lielāku nozīmi valsts nacionālajām drošības interesēm (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 19.septembra spriedums lietā „Regner pret Čehiju", iesnieguma Nr. 35289/11, 147.punkts*). Tomēr ikvienā gadījumā ir jāpārbauda, vai ierobežojums iepazīties ar pamatojošo informāciju ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, kas sevī ietver samērīguma principa piemērošanu, proti, līdzsvara meklēšana starp indivīda tiesībām uz taisnīgu tiesu un sabiedrības (valsts) drošības interesēm. Samērīguma principa izvērtēšanā izšķiroša nozīme ir tieši konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem, proti, faktisko apstākļu vērtēšanas procesā tiek atklāts tas, kādēļ konkrētā gadījumā ir pamatoti (vai nav pamatoti) liegt personai iepazīties ar konkrētiem lietas materiāliem.

Senāts savā praksē ir norādījis, ka svarīgi, lai tiesā būtu izvērtēts: 1) cik pamatoti ir ierobežota pieeja konkrētiem materiāliem; 2) vai pārsūdzētais lēmums ir pamatots pēc būtības (sal. *Senāta 2021.gada 26.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-458/2021* (ECLI:LV:AT:2021:0526.A43006719.10.L) *4.punkts*).

Senāts vēlreiz uzsver, ka tas, cik pamatoti ir ierobežota pieeja konkrētiem materiāliem, nav tikai formāla pārbaude, vai dokumentiem ir piešķirts klasificētās informācijas statuss.

Tiesai arī jāvērtē, vai par visu informāciju ir pamatoti noteikts aizliegums personai iepazīties ar tās saturu (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 19.septembra spriedums lietā „Regner pret Čehiju", iesniegums Nr. 35289/11, 152.punkts*). Šīs vērtēšanas ietvaros ir jāanalizē, vai nav sniedzama vismaz noteikta informācijas daļa, kas atklāj galvenos atteikuma iemeslus (bez detalizācijas un informācijas avotu atklāšanas).

Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2010.gada 6.jūlija spriedumā lietā „Užukauskas pret Lietuvu" secināja, ka ieroču atļaujas atņemšanas pamatā ir operatīvās uzskaites dokumentācija, kura bija vienīgais pierādījums par iesniedzēja iespējamo sabiedrisko bīstamību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīmēja, ka iesniedzējs šajā lietā daudzkārtīgi lūdza viņam atklāt informāciju vismaz daļēji. Tomēr vietējās varas iestādes un tiesa viņa lūgumu noraidīja. Lai arī Lietuvas tiesa ar aizslēgtām durvīm pārbaudīja operatīvās lietas materiālus, tiesa iesniedzējam sniedza tikai savus secinājumus. Tāpēc iesniedzējam nebija iespējams iepazīties ar pret viņu vērstajiem pierādījumiem un uz tiem atbildēt. Šajā lietā tika konstatēts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmā punkta pārkāpums (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 6.jūlija spriedums lietā „Užukauskas pret Lietuvu", iesnieguma Nr. 16965/01, 50.punkts*).

[9] Nav pamatots arī kasatora arguments, ka informāciju var atklāt tikai tiesai, kas ir pietiekami, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Kasācijas sūdzībā ir izdarītas atsauces uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Regner pret Čehiju*, norādot, ka apgabaltiesa nav ņēmusi vērā jaunākās tiesas atziņas, kas paredz, ka tiesai, kas izskata lietu, ir jāvērtē, vai personai radītie šķēršļi (tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārums) ir atbilstoši līdzsvaroti ar citām procedūrām. Tādēļ apgabaltiesai bija jāvērtē citu procedūru izmantošana.

Senāts norāda, ka vispirms ir jāvērtē, vai nav iespējams atklāt informāciju, proti, vispirms ir jāvērtē, vai tomēr nav iespējams nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu ar noteikta apjoma informācijas atklāšanu. Tikai tad, ja lietas specifiskie apstākļi liedz atklāt informāciju vismaz kopsavilkuma veidā, ir pamats lemt par citu procedūru izmantošanu (sal. *Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 4.jūnija sprieduma lietā C-300/11,* ECLI:EU:C:2013:363, *65.-68.punkts*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā *Regner pret Čehiju* ir norādīts, ka pret pieteicēju bija ierosināta krimināllieta par līdzdalību organizētā noziedzībā, valsts varas ļaunprātīgas izmantošanas atbalstīšanu, līdzdalību publiskā iepirkuma procedūru nelikumīgā ietekmēšanā. Tādēļ tiesa atzina par saprotamu, ka, pastāvot šādām aizdomām, varas iestādes varēja rīkoties, negaidot krimināllizmeklēšanas rezultātus, vienlaikus nepieļaujot, ka agrīnā stadijā tiek atklātas aizdomas, kas skar attiecīgās personas, kas traucētu krimināllizmeklēšanu (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 19.septembra spriedums lietā „Regner pret Čehiju", iesnieguma Nr.35289/11, 157.punkts*). Šajā lietā ir atšķirīgi faktiskie apstākļi, tādēļ Valsts drošības dienesta vispārīga atsauces uz spriedumu lietā *Regner pret Čehiju* nav pamatota.

Ņemot vērā apgabaltiesas atzīto, ka daļa informācijas ir sniedzama pieteicējam, tad citu procedūru piemērošana būtu apsverama tikai tad, ja

atklātā informācijas daļa ir pārāk nenozīmīga, lai nodrošinātu pieteicējam tiesības paust viedokli par lēmuma pamatojumu pēc būtības.

Senāts piekrīt apgabaltiesas secinājumam, ka konkrētajā gadījumā informācijas novēlota atklāšana pieteicējam (tikai apelācijas instancē) jau pati par sevi ir procesuāls pārkāpums. Apgabaltiesa pamatoti ir konstatējusi, ka Valsts drošības dienesta tiesvedības procesa laikā atklātā informācija par pieteicēja saistību ar personu, pret kuru ir ierosināta krimināllieta, ir izskanējusi plašsaziņas līdzekļos jau 2014.gadā, proti, šī informācijas daļa bija publiskota un zināma gan Valsts drošības dienestam, gan pieteicējam četrus gadus pirms administratīvā akta izdošanas. Turklāt informācija plašsaziņas līdzekļos tika publicēta lielākā apjomā, nekā to atklāja Valsts drošības dienests kopsavilkumā.

Senāts vērš uzmanību, ka kasācijas sūdzībā nav neviena argumenta, kas liktu apšaubīt kopsavilkumā esošās informācijas atklāšanas pieļaujamību administratīvā akta izdošanas procesā, tostarp informācijas atklāšanas pieļaujamību arī sertifikācijas komisijai, kuras kompetencē ir pieņemt lēmumu. Līdz ar to Senātam nav pamata pārvērtēt apgabaltiesas spriedumā norādīto, ka informācijas kopsavilkums bija jāatklāj procesa dalībniekiem jau pirms administratīvā akta izdošanas, tādējādi nodrošinot savlaicīgu viedokļa uzklausīšanu.

[10] Kasācijas sūdzībā Valsts drošības dienests norāda, ka noteikumi Nr. 633 neprasa sertifikācijas komisijai vēlreiz pārvērtēt citas kompetentās iestādes izdarītos secinājumus. Turklāt tas var radīt iejaukšanos Valsts drošības dienesta kompetencē no citas iestādes puses.

Senāts piekrīt tam, ka informācijas ieguves un pārbaudes ziņā sertifikācijas komisijai nav tiesību kontrolēt Valsts drošības dienestu, tomēr saskaņā ar noteikumu Nr. 633 30.punktu lēmums ir jāpieņem sertifikācijas komisijai. Tas nozīmē, ka tiesību normas piemērošanu (subsumbciju), balstoties uz Valsts drošības dienesta sniegto informāciju, veic sertifikācijas komisija. Veids, kādā iestādes sadarbojas, nav izšķirošs, tomēr tas nemaina to, ka tieši sertifikācijas komisija pieņem galīgo lēmumu.

Senāts arī vērš uzmanību, ka Valsts drošības dienests kasācijas sūdzībā pauž pēc būtības kļūdainu viedokli, ka ģenerālklauzulas aizpildīšana ar saturu ir informācijas kopuma esība, kas ir Valsts drošības dienesta rīcībā. Informācija par faktiem nav tas pats, kas tiesību normu interpretācija. Jānorāda, ka Valsts drošības dienests visas šīs lietas izskatīšanas laikā ir atklājis tiesai tikai informāciju (pieteicējam tikai kopsavilkumu), bet nav atklājis, kādēļ šāda informācija ir jāinterpretē tādējādi, ka tā atbilst Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkta prasībām.

Apgabaltiesa pamatoti norāda, ka Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punktā ir ietverts atklāts juridisks jēdziens. Atklātā juridiskā jēdziena saturs ir jānosaka ar tiesību normu interpretācijas metodēm, proti, gramatisko, vēsturisko, sistēmisko un teleoloģisko metodi. Patvaļīga interpretācija, ignorējot atzītas interpretācijas metodes, tiesiskā valstī nav pieļaujama, tā ir prettiesiska (sal. *Levits E., Likums un tiesības, 5.sēj., Nr. 6 (Nr. 46) 2003.g. jūnijs 162.–169.lpp.*).

Informācija par pieteicēju (faktu kopums) ir pamats tam, lai sertifikācijas komisija (vai Valsts drošības dienests) vērtētu to, vai šāda informācija ļauj uzskatīt, ka attiecīgās personas darbība šobrīd ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu likumīgajām interesēm Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkta izpratnē. Turklāt apdraudējumiem ir jābūt pietiekami precīzi identificētiem tieši ar tiesību normu piemērošanas metodēm.

[11] Apgabaltiesa uzlika Valsts drošības dienestam pienākumu sagatavot pieteicējam tiesas sēdē uzrādāmo informāciju, tomēr Valsts drošības dienests pēc būtības šo prasību izpildīja tikai daļēji. Savukārt kasācijas sūdzībā Valsts drošības dienests norāda, ka apgabaltiesa nav pamatojusi, kādēļ Valsts drošības dienesta atklātās informācijas kopsavilkums nav atzīstams par pietiekamu, lai nodrošinātu pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu.

Tādējādi var konstatēt, ka viens no strīda aspektiem ir arī tas, vai Valsts drošības dienesta atklātā informācija ir atzīstama par pietiekamu, lai nodrošinātu pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu.

Šīs lietas ietvaros Valsts drošības dienests atklāja pieteicējam argumentu kopsavilkumu tiesvedības laikā apelācijas instances tiesā. Valsts drošības dienests kopsavilkumā ir norādījis: 1) iegūtā informācija norāda uz pieteicēja saistību ar kāda uzņēmēja īstenotu pievienotās vērtības nodokļa krāpšanu, par ko informāciju jau pēc dienesta atzinuma sniegšanas izplatījuši arī plašsaziņas līdzekļi; 2) dienests ieguvis informāciju, kas liecina par pieteicēju pieļautu normatīvo aktu, kas regulē informācijas aizsardzības prasības, pārkāpumu.

Senāts ir iepazinies arī ar šajā kopsavilkumā neietverto informāciju, kas nav atklāta pieteicējam, bet ar kuru ir iepazinusies arī apgabaltiesa.

[12] Senāts nepiekrīt kasācijas sūdzības argumentam, ka apgabaltiesa nav norādījusi spriedumā, kādēļ Valsts drošības dienesta kopsavilkumā ietvertā informācija nav pietiekama, lai pieteicējs varētu sniegt argumentus par strīda būtību. Apgabaltiesa sprieduma 17.3.apakšpunktā ir norādījusi, ka tās ieskatā otrais Valsts drošības dienesta norādītais apstāklis ir norādīts pārāk vispārīgi, lai pieteicējs saprastu pārsūdzētā administratīvā akta saturu (šajā daļā). Vienlaicīgi Senāts, iepazīstoties arī ar pieteicējam neatklāto informācijas daļu, atzīst, ka konkrētajā situācijā atklātā informācijas daļa bija pietiekama, lai pieteicējam nodrošinātu tiesības izteikties par lēmuma pamatojumu.

Senāta vērtējumā kopsavilkuma pirmais punkts ļauj precīzi identificēt apstākļus, kas ir par pamatu lēmuma atteikumam. Turklāt šo apstākļu kopums izvērstā veidā ir publiskots jau 2014.gadā, tādēļ, lai arī kopsavilkumā nav izvērsts faktisko apstākļu uzskaitījums, pieteicējs precīzi ir identificējis strīda priekšmetu un sniedzis pietiekami izvērstus paskaidrojumus pēc būtības. Saistībā ar šo punktu apgabaltiesa ir atzinusi, ka sniegtā informācija ir pietiekama, bet atklāta novēloti. Tādējādi strīds ir vienīgi par kopsavilkuma otrajā punktā norādīto atteikuma pamatojuma atklāšanas pietiekamību (vai tas ir atklāts pietiekami, lai nodrošinātu pieteicējam iespējas aizstāvēt savas tiesības tiesā).

Senāts piekrīt, ka kopsavilkuma otrajā punktā ietvertajā informācijā nav pietiekami skaidru norāžu par konkrētiem notikumiem, tomēr apraksts raksturo būtību, proti, to, kāda veida pārkāpumu Valsts drošības dienests uzskata par nozīmīgu, lai izdarītu secinājumu, ka pieteicējs apdraud valsts drošības intereses.

Senāta vērtējumā apelācijas instances tiesā atklātā informācija, lai arī ierobežotā apjomā, tomēr ļauj pieteicējam izteikt vispārīga satura argumentus arī par kopsavilkuma otrajā punktā norādītajiem iemesliem (nevar izteikties par konkrētajiem apstākļiem). Turklāt apgabaltiesas tiesas sēžu protokoli liecina, ka, lai arī vispārīgi, tomēr pieteicējs ir norādījis argumentus saistībā ar šo kopsavilkuma punktā minēto informāciju. Līdz ar to viedokļa uzklausīšana, lai arī ierobežotā veidā, ir notikusi.

Iepriekš minētais ļauj secināt, ka apgabaltiesa pēc būtības procesa gaitā tiesā ir nodrošinājusi, ka pieteicējam ir iespēja vismaz minimālā apmērā izteikt viedokli par lēmuma pamatojumu. Līdz ar to tikai iepriekš esošā procesuālā pārkāpuma dēļ lietas izskatīšana nav nododama iestādei atkārtotai lemšanai, bet pieteicēja prasījums ir izskatāms pēc būtības.

[13] Senāts vērš uzmanību, ka prasījuma priekšmets ir pieteicējam labvēlīga administratīvā akta izdošana. Atteikuma izdot administratīvo aktu atcelšana nedod pieteicējam tās tiesības, kuras viņš vēlas iegūt. Turklāt jāņem vērā, ka Detektīvdarbības likuma 6.panta 10.punkts neparedz, ka atbildētājam administratīvā akta izdošanā ir piešķirta rīcības brīvība. Līdz ar to, ja apgabaltiesa, novērtējot saņemto informāciju, secina, ka pieteicējam ir izsniedzams sertifikāts, tad spriedumā ir jāparedz jau konkrēta satura administratīvā akta izdošana (ja nav strīda par citu formālo prasību izpildi).

Senāts konstatē, ka apgabaltiesa ir vērtējusi kopsavilkumā norādītos apstākļus pēc būtības un norādījusi apsvērumus, kādēļ tā secina, ka konkrētie apstākļi nav par pamatu Detektīvdarbības likuma 6.panta otrās daļas 10.punkta piemērošanai.

Apgabaltiesa ir konstatējusi, ka faktisko apstākļu kopumu, kas pieminēts kopsavilkuma pirmajā punktā (saistību ar /pers. B/, kurai ir piešķirts

kriminālprocesuālais statuss krimināllietā par kāda uzņēmēja īstenotu pievienotās vērtības nodokļa krāpšanu), ir pārbaudījis Satversmes aizsardzības birojs, un tas nav bijis šķērslis piešķirt pieteicējam pielaidi valsts noslēpumam. Turklāt konstatētie apstākļi nenorāda, ka pieteicēja darbība kopumā ir vērsta pret valsts, sabiedrības vai citu personu likumīgajām interesēm.

Apgabaltiesa ir sniegusi vērtējumu saistībā ar kopsavilkuma otrajā punktā norādīto, ka Valsts drošības dienests ieguvis informāciju, kas liecina par pieteicēja pieļautu normatīvo aktu, kas regulē informācijas aizsardzības prasības, pārkāpumu. Apgabaltiesa pēc būtības ir uzsvērusi divus aspektus: 1) pieteicējam tika saglabāta pielaide slepeniem valsts noslēpuma objektiem līdz pat darba attiecību izbeigšanai 2018.gada 27.novembrī, proti, Valsts drošības dienesta sniegtā informācija netika atzīta par tādu, kas liecinātu, ka pieteicējs apdraud valsts drošību (piekļuvei valsts noslēpumam ir ievērojami stingrākas vērtēšanas prasības saistībā ar iespējamo apdraudējumu valsts drošībai, nekā saistībā ar detektīvdarbības sertifikāta izsniegšanu); 2) vēlākā laika posmā pieteicējs pieņemts darbā Ventspils brīvostas pārvaldē, kuru cita starpā uzrauga Valsts drošības dienests, un arī netika atzīts, ka iegūtā informācija ir šķērslis darba attiecību veidošanai šādā amatā.

Apgabaltiesa spriedumā ir minimāli izteikusies par atteikuma apstākļiem, lai neizpaustu tai atklāto informāciju. Šāda pieeja ir pamatota, tomēr no apgabaltiesas spriedumā iekļautajiem secinājumiem nākas secināt, ka apgabaltiesa ir atturējusies izdarīt galīgo secinājumu par to, vai kopsavilkuma 2.punktā iekļautā informācija un apgabaltiesai atklātā klasificētā informācija, kas satur detalizētāku apstākļu uzskaitījumu, ir pēc būtības tāda, kas pamato atteikumu izsniegt detektīvdarbības sertifikātu. Tā rezultātā apgabaltiesa sprieduma rezolutīvajā daļā ir tikai daļēji apmierinājusi pieteicēja pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Saskaņā ar sprieduma rezolutīvo daļu apgabaltiesa uzdeva Valsts policijai atkārtoti izskatīt pieteicēja iesniegumu un izdot jaunu administratīvo aktu. Taču apgabaltiesa nav pamatojusi, kāpēc nav iespējams lemt par pieteicēja prasītā labvēlīgā administratīvā akta izdošanu. Iestādes pieļautie procesuāli pārkāpumi – pieteicēja neiepazīstināšana ar atteikuma pamatā esošo informāciju – šajā gadījumā paši par sevi nevar būt pamats uzdot iestādei atkārtoti skatīt šo jautājumu, ja lieta ir nonākusi tiesā un tiesā pieteicējam ir tikušas nodrošinātas tiesības iepazīties ar minēto informāciju vismaz ierobežotā veidā.

Senāts norāda, ka saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 254.panta otrās daļas 1.punktu tiesa spriedumā nosaka administratīvā akta saturu un izdošanas termiņu, ja ir jāizdod obligātais administratīvais akts. Konkrētajā gadījumā apgabaltiesas spriedumā nav līdz galam atrisināts strīds, proti, strīda izskatīšana tiek atkārtoti pārnesta uz iestādi, lai arī šāda veida lēmumu neparedz Administratīvā procesa likuma 254.panta otrās daļas 1.punkts. Līdz ar to apgabaltiesas spriedums ir atceļams un nosūtāms jaunai izskatīšanai.

Senāts arī papildus norāda, ka strīda pārlieku ilgstoša skatīšana, ļaujot iestādēm ilgstoši veidot pamatojumu, nav pieļaujama. Jau šobrīd no strīda uzsākšanas ir pagājuši pieci gadi. Šāds laika posms jau pats par sevi var ietekmēt apstākļu kopuma novērtējumu. Līdz ar to apgabaltiesai ir jāpieņem lēmums, balstoties uz šo situāciju, kurā tiek lemts par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, proti, izvērtējot, vai pieteicējs, nodarbojoties ar detektīvdarbību, šobrīd apdraudēs valsts drošības intereses.

[14] Senāts papildus iepriekš minētajam arī atzīst par nepieciešamu norādīt, ka kasācijas sūdzībā nav neviena argumenta par to, ka apgabaltiesas pēc būtības sniegtais vērtējums nav pareizs. Senāta kompetencē neietilpst lietas faktisko apstākļu pārvērtēšana. Turklāt, ja kasācijas sūdzībā nav norādīts, ka apgabaltiesa ir pieļāvusi būtiskas procesuālas kļūdas tieši pierādījumu vērtēšanā, Senātam nav pamata arī pēc savas iniciatīvas pārvērtēt atsevišķus apgabaltiesas secinājumus.

Senāts arī vērš uzmanību, ka kasācijas sūdzībā nav argumentu, kādēļ nav pieļaujams izsniegt pieteicējam detektīvdarbības sertifikātu, ņemot vērā Valsts drošības dienesta rīcībā esošo informāciju, proti, kādā veidā tieši sertifikāta iegūšana turpmāk būtiski palielinās valsts drošības apdraudējuma riskus. Senāts vispārīgi atzīst par pamatotu apgabaltiesas norādīto, ka detektīvdarbība ir komercdarbība, kas vērsta uz privātpersonas tiesību un interešu aizsardzību, tās veikšanai nav nepieciešams iegūt atļauju veikt darbības ar valsts noslēpumu. Turklāt policijai ir pienākums uzraudzīt detektīvdarbību un atbilstoši reaģēt, ja tiek pieļauti jebkāda veida pārkāpumi. Šajā ziņā detektīvdarbība un tās uzraudzības process būtiski atšķiras no klasificētas informācijas glabāšanas uzraudzības procesa. Arī iespējamie apdraudējuma riski un to novēršanas metodes ir atšķirīgas. Tādēļ katrā lietā ir jāsniedz pamatojums, kādēļ tieši konkrētās atļaujas izsniegšana nav pieļaujama, ņemot vērā Valsts drošības dienesta rīcībā esošo informāciju.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 31.augusta spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai;
atmaksāt Valsts drošības dienestam drošības naudu 70 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

V. Poķis D. Makarova L. Slica